

Дезонъумийтк ўсуска мәғбүб эй. Эззоткумийтк күтгүнгөт мәхбүб эй.

МИСРАЛАР ЗЕБУ ЗИЙНАТИ

АЛИШЕР НАВОИИНГ буюк санъаткорли Шарқ адабиетидаги амалда бўлган барча бадий созисатлардан кенг ва унумли фойдалана олганлигига, юқсан санъатни намойини этганида кўрниади. Мутахассислар улуг шоир адабий меросида қадимга туркӣ, шунингдек, араб ва форс шеъриятидаги фаол қўйланилган юздан ортицлафзий ва маъновий санъатларнинг маънудлигини қайд ғайтилди. Тазкилларнозимки, уларнинг ҳар бир ҳар бир ҳолатда ўзининг кенг ва чуқур очилишига хизмат қилган, яйни замонда, шоир асарларига алоҳидан файз ва тароват, дил овлочи сехр ва жўшнилни, завқ-шавиҳ ва жозиба баҳш этган, уларни шакланган мазмунан еткулни даражасига кўттарган.

Бу фазилат, айниқса, улуг шоир шеъриятида тўла ва раваш наамоён бўлганини, биз кўйидаги фақат айрим намуналарининг мушталиллар диккатига ҳавола қилилами.

Навоий газаллари бадинийлигининг хос белгиларидан бирни уларда тури-туман бадиний воситаларнинг, бир неча лафзи ва маъновий санъатларнинг кўпичига биргалидик, ҳатто кориши ҳолда келишилди. Айтайдик, тажнис ёки тарсес санъатни яқюл мисол бўла олдиган байт-мисраларнинг кўпичигига биз бошца бадиний восита — санъатларга ҳам дуч келамиши, бу ҳол Навоий шеъриятининг ниҳоятида баркамоллигидан гувоҳлик даражасига кўттаради.

Қайда тоққай телба кўнглум ул қаро

кўздини хабар — мисраси билан бошланувчи ишқий газалда ҳижр озабларига отилган ошиғини ични

мурракаб кечимишларни ҳамда висол илинини

даги орун-излишларни ишонари ифодаланган

Лирик қаҳрамонинг руҳий кайфияти

ва ишори ҳолатини тасвирлана Навоий Шарқ

да қадим-қадимдан амалда бўлган одатда

мантиқий далил сифатига ишора этади. Бу

одатга кўра, корону кечада чулу даштида

адашган йўлчуб ўз ўрини ва маззин йўланни

ниҳоятида баркамоллигидан гувоҳлик

даражасига кўттаради.

Фаҳз етармас ашқидиң ҳижроп тарикин,

ўйлакин, Кече озоги топса ўйл ҳолини кўлдуздан

хабар.

Мисралардаги маъновий ургуни ўтувчи «ашик» (кўй ёни) ва «кўлдуз» сўзлари, шунингдек, «ҳижрон» ва «кечаклар» бир-бирларини ўзаро таъсида ҳамда мантиқий алоҳага киришиб, ҳайтйи тушунчани юзни ифодаланганни таъминлаганди. Шу газалнинг сўнгти байтида тажнис томм санъатининг етук

даражасига кўттаради.

Бу санъатнинг моҳияти шундаки, ижодкор

бир сўз заминидаги бирчина мустақил маъно-

ни турида биримка-жумаларда бирин-кетин

юзаги чиқарib, ажойб сўз ўзининг кафш

этади. Тажнис санъатининг бирчина турлари

мазмун. Улар ичда энг мурракаби қўйидаги

байта ишлатилган тажнис томм, яйни тў-

лиқ, мумкаммал тажнисиди.

Топладим буркъядо ул юздин хабар, гар

пардади. Эй Навоий, ёр тоғди мен киби юздин хабар.

Бу мисралардаги бадиний санъат «юздин»

сузинин иккни бирни-бираидан узоқ маънола-

рини очиш асосига қўралган. Биринчи ўринда

у «ул юздан, чехрадан», яйни «маъшқу-

ёрдан маъносига қўйланилган бўлса, иккни

мисраси худди шу сўз саноқ сонини

антлагидан келди, яйни «юзлаб кишиллардан»

мазмунини бўлдиради. Шу тарпи байт ях-

лигидаги: «Эй Навоий, парда туттанини

сабаби маъшуқудан хабар топа олмади, ва

ҳолини у парда ортидан мен каби юзлаб

ошиқларни кузатиги туради» мазмунидаги би-

тиганди.

«Бадоет ул-ласат» девонига киритилган

газалларнинг бирда кўйидаги байт учради:

Эй каро кўз, бўлмас ул ўз шавкини

юздин бирни атканем.

Кўз қаросидин агар юз нома таҳир

хабар.

Бу намунада ҳам, худди келтирилган байт

да кўрганимиздек, «юз» сўзи тажнис томм

санъати учун асос бўлган. Биринчи мисраси

маъшуқани англатиб келган «юз» сўзи иккни

мисраси таъкорланниш, батамони янги

маънони — худди «юздин» сўзи каби сонни

ифодади этмоди. Девонига бошца бир газали

да Навоий шу «юз» сўзи иштироқидан янада

гўзал тажнис санъатини намойин этади. Га-

залда радиф сифатида келган «юзин» сўзи

таъсида (шаклан) бирор ўзаринишиз бирнече

маъноларда ишлатилган, унинг ўзиги «юз»

даражасига кўттаради.

Соқиё, очинг чу май тутмони жоми

Жоми юзин.

Юз ғамим дафъ айладингни, —

кўрмамайсен гам юзин.

Онча юзизлик улустин кўрмисин, гар

бўлса даст, Истарамким, кўрмасам ҳаргиз банди

одам юзин.

Эй Навоий, тушса мист илкинга бир кун

указсан, Ҳам қабогин, ҳам сўқонин, ҳам дудогин,

ҳам юзин.

Шонининг сўз таъниш ва қўллашлагани юк-

сан маҳорати, жумладан шундаки, келтирил-

ган у байтида «юз» ўзиги иштироқидан олти

марта таъкорланган сўзлар ҳар бир ўринда

биз иккинчидан тубадан фарқланувчи мус-

такиди.

Мисраси, биринчи мисраси «юзин» сўзи

афсонийи Жамиджи жомининг «усти, қўни-

ғар», «пардаси» маъносини, иккни мисрадаги

«юз» саноқини, бўймагайсан гам «юзин» биринчи

мисраси эса «ғаминнинг нималигини билмагин,

ғамга дучор бўймагани» олишни ишлатилайди.

Иккничи байтида ўзиги асосига ясалган

«юзизлики» сўзи «сандишизлини, зўравонлини,

адолатлини, сурбетлини» каби туб

саъдлини таъкорланган бўлса, «бани одам

«юзин» биринчи мисраси «умуман иносиготи, одам

насли, башарият» мазмунидаги қўйланилган

байтида ўзиги асосига ясалган.

Не ажаб майл айласам йўқлуқи ҳар дам,

Ким ўйлам айласам йўқлуқи ҳар дам, ёйнгил

жоми юзин.

Чиндан ҳам, бу мисралар махсус шарҳ-

изоҳи таънишни асло тасдиғидан келти-

рилган байтида ўзиги асосига ясалган

жоми юзин.

Она тилини чекисиз имкониятларни,

чункинг тилини чекисиз имкониятларни,

Аввал хабар берганимиздек, Республикасида иккى ёзувчилар ташкилоти — Узбекистон ёзувчилар уюшмаси хамда Узбекистон Республикаси адилар иттифоқидан баралар.

Хар иккала ижодий ташкилотнинг дастлабки анжуманлари бўлди ўти, уларда уюшма ва иттифоқинг мақсадлари, ташкилий тузилиши, келгуси режалари,

хам, Узбекистон Республикаси адилар иттифоқи хам рўйхатга олини ва гувононалар топширилди. Хар иккала ижодий ташкилотнинг мақсад ва вазифалари томонидан якнида Узбекистон ёзувчилар уюшмаси топган.

УЗБЕКИСТОН ЁЗУВЧИЛАР УЮШМАСИННИНГ

I. Умумий қойдалар

1. Узбекистон ёзувчилар уюшмаси Узбекистон жумхурятининг фуқаролари бўлган адиларнинг кўнгли мустақил ташкилотидир. Уюшма Узбекистон ҳудудида фаолият кўрсатади.

2. Узбекистон ёзувчилар уюшмаси ўз фаолиятида халқаро хукукнинг жамоат ташкилотлари тегиси қондагирига, Узбекистон жумхурятининг Конституцияси ва бошқа қонунларига, шунингдек, мақкур низомга аман килид, жумхурятининг ижтимоий-сийёси, хўқумат, маданий ҳаётда фаол қатнашади, ижод намуналарининг цензура қилинишига йўл қўйади.

3. Эгаллаб турган лавозимини ёки олган мукофотлари ҳамда уюнваридан қатъни назар, Узбекистон ёзувчилар уюшмасининг барча аъзоларни ушбу низом олдида тенг ҳукукли тенг бўриклидирлар.

4. Узбекистон ёзувчилар уюшмаси, шунингдек, унинг аъзолари Узбекистондаги ва хориждаги ижодий ассоциациялар, бирлашмалар, ҳаракатлар, партайлар, клублар, корпорациялар ҳамда ноширлар билан Узбекистон манбаётлари ва қонунларига зид келмаган ҳолда битим ва шартномаларни тузи ҳукукига эгадирлар.

II. Узбекистон ёзувчилар уюшмасининг мақсадлари

5. Уюшма ўзбек халқининг, шу жумладан, жумхурятининг мизда истиқомат қилаётган барча халқларнинг миллий оғиги ва ўтиш таомиларини ижодин асосин ўйнанишлари деб билган ҳолда аъзоларни эркин адабий ижод билан машгул бўлишларига ёрдамлаши.

6. Узбекистон ёзувчиларининг ижодий ишлари тўғрисида заманхўрлик қилиб, уларнинг ҳақ-ҳукукларини химоя этиш ва (бошловчи) адабиётчиларда маҳоратни тарбиялаб бориш чораларини кўради.

7. Узбек адабиётни ҳақида жон кўйидири, ўзбек халқи ва ўзбек ёзувчиларни тарбиялаб борача миллий адабиётларини ривожланшига заманхўрлик қилиди.

8. Узбек адабиётининг сара асрларини бошча тилларга, шунингдек жаҳон адабиётининг энг яхши намуналарини ўзбек тилига тархими қилиши ташкил килиди ва уларни нашр этиш тадбирларини амалга оширади.

9. Жумхурятларро ва халқаро адабий алоқаларни кенгайтириб боради.

10. Шу санаҳан ўтиланган мақсадларга биноан Узбекистон ёзувчилар уюшмаси:

а) ёзувчилар уюшмаси ҳаётiga оид муҳим масалаларни мухосимни қилиш учун қурултой тақдирлаб турди;

б) айнукмандар (конференциялар) ташкил этиди, адабий кечалар ва хайрия концептлари уюштириди, тавалду сана парини ишончлайди;

в) ёзувчилар учун ижодий ва маший шароитлар яратиб бериши тўрсисида заманхўрлик қилиди;

д) ишламаштган кекса ва истиқболи ёш ёзувчиларга нафака тасдики этиди.

11. Узбекистон ёзувчилар уюшмаси ўз мақсадларига мувафиқ қўйидаги ҳукукларга эдид:

а) нашрётлар, босмахоналар, қозғ фабрикалари ташкил этиши, ойномалар, рўзномалар ва бошқа нашрларни қўйиб турни, бадиин жиҳатдан ярқоли асрларнинг нашр этилишига жон тарафламида боради;

б) маҳалий ташкилотлар таъсис этиши, Узбекистон ёзувчилар уюшмасининг бўлиmlарини жумладан, бадиий адабиёт таржимоларини таъефлар марказини, адабиёт ойли марказларини ўз қосасида мусассасаларни таъсис этиши;

в) Узбекистон ёзувчилар уюшмасини кўллаб-куватлашга ҳамда ёзувчилар хотирасини адабийлаштиришга қартилган жамгармалар вуажудга келтириш.

III. Ташкилий тузилиши

12. Узбекистон ёзувчилар уюшмаси ўнинг марказий бошкурулаппаратидан, Коракалпогистон Республикаси ва вилоятларидан бўлиmlардан, Адабий тарғибот марказидан, Адабий жамгармасидан, Таржима ва адабий алоқалар марказидан ишорат.

Юшманинг Коракалпогистон Республикаси ва вилоятларидан ўтишадиган айниятни ташкилотни тасдиқланган ўтасурга визуалларни аносиди ишорат.

Таржима ва адабий алоқалар марказида, ўзбек адабиётни ташкилотларни ташкил килиди, ўзбек адабиётни ташкилотларни ташкил килиди, ўзбек адабиётни ташкилотларни ташкил килиди.

13. Узбекистон ёзувчилар уюшмаси ҳақиқий аъзолардан фарҳий аъзолардан ташкил топади.

14. Ўзига хос ва бадиин жиҳатдан етук адабий асрларни кўнгли ҳамда уюшма низомини ўтироғ этадиган Узбекистон фуқароси ёзувчилар уюшмасига аъзо болади.

15. Хорижда ёки бошча жумхурятларда ўшаф турни ўзбек адабиётни ташкилотларни ташкил килиди, ўзбек адабиётни ташкилотларни ташкил килиди.

16. Узбекистон ёзувчилар уюшмасининг аъзоси бир йўлда шундай иккини бир адабий-ижодий уюшмага аъзо болади.

17. Узбекистон ёзувчилар уюшмасининг аъзоси кўйидаги ўтишадиги эга:

A. Уюшма аъзолари

13. Узбекистон ёзувчилар уюшмаси ҳақиқий аъзолардан фарҳий аъзолардан ташкил топади.

14. Ўзига хос ва бадиин жиҳатдан етук адабий асрларни кўнгли ҳамда уюшма низомини ўтироғ этадиган Узбекистон фуқароси ёзувчилар уюшмасига аъзо болади.

15. Узбекистон ёзувчилар уюшмасиниң фарҳий аъзоси бир йўлда олиди.

16. Узбекистон ёзувчилар уюшмасиниң аъзоси бир йўлда шундай иккини бир адабий-ижодий уюшмага аъзо болади.

17. Узбекистон ёзувчилар уюшмасиниң аъзоси кўйидаги ўтишадиги эга:

18. Узбекистон ёзувчилар уюшмаси ҳақиқий аъзолардан фарҳий аъзолардан ташкил топади.

19. Ўзига хос ва бадиин жиҳатдан етук адабий асрларни кўнгли ҳамда уюшма низомини ўтироғ этадиган Узбекистон фуқароси ёзувчилар уюшмасига аъзо болади.

20. Узбекистон ёзувчилар уюшмасиниң фарҳий аъзоси бир йўлда олиди.

21. Узбекистон ёзувчилар уюшмасиниң фарҳий аъзоси бир йўлда олиди.

22. Узбекистон ёзувчилар уюшмасиниң фарҳий аъзоси бир йўлда олиди.

23. Узбекистон ёзувчилар уюшмасиниң фарҳий аъзоси бир йўлда олиди.

24. Узбекистон ёзувчилар уюшмасиниң фарҳий аъзоси бир йўлда олиди.

25. Узбекистон ёзувчилар уюшмасиниң фарҳий аъзоси бир йўлда олиди.

26. Узбекистон ёзувчилар уюшмасиниң фарҳий аъзоси бир йўлда олиди.

27. Узбекистон ёзувчилар уюшмасиниң фарҳий аъзоси бир йўлда олиди.

28. Узбекистон ёзувчилар уюшмасиниң фарҳий аъзоси бир йўлда олиди.

29. Узбекистон ёзувчилар уюшмасиниң фарҳий аъзоси бир йўлда олиди.

30. Узбекистон ёзувчилар уюшмасиниң фарҳий аъзоси бир йўлда олиди.

31. Узбекистон ёзувчилар уюшмасиниң фарҳий аъзоси бир йўлда олиди.

32. Узбекистон ёзувчилар уюшмасиниң фарҳий аъзоси бир йўлда олиди.

33. Узбекистон ёзувчилар уюшмасиниң фарҳий аъзоси бир йўлда олиди.

34. Узбекистон ёзувчилар уюшмасиниң фарҳий аъзоси бир йўлда олиди.

35. Узбекистон ёзувчилар уюшмасиниң фарҳий аъзоси бир йўлда олиди.

36. Узбекистон ёзувчилар уюшмасиниң фарҳий аъзоси бир йўлда олиди.

37. Узбекистон ёзувчилар уюшмасиниң фарҳий аъзоси бир йўлда олиди.

38. Узбекистон ёзувчилар уюшмасиниң фарҳий аъзоси бир йўлда олиди.

39. Узбекистон ёзувчилар уюшмасиниң фарҳий аъзоси бир йўлда олиди.

40. Узбекистон ёзувчилар уюшмасиниң фарҳий аъзоси бир йўлда олиди.

41. Узбекистон ёзувчилар уюшмасиниң фарҳий аъзоси бир йўлда олиди.

42. Узбекистон ёзувчилар уюшмасиниң фарҳий аъзоси бир йўлда олиди.

43. Узбекистон ёзувчилар уюшмасиниң фарҳий аъзоси бир йўлда олиди.

44. Узбекистон ёзувчилар уюшмасиниң фарҳий аъзоси бир йўлда олиди.

45. Узбекистон ёзувчилар уюшмасиниң фарҳий аъзоси бир йўлда олиди.

46. Узбекистон ёзувчилар уюшмасиниң фарҳий аъзоси бир йўлда олиди.

47. Узбекистон ёзувчилар уюшмасиниң фарҳий аъзоси бир йўлда олиди.

48. Узбекистон ёзувчилар уюшмасиниң фарҳий аъзоси бир йўлда олиди.

49. Узбекистон ёзувчилар уюшмасиниң фарҳий аъзоси бир йўлда олиди.

50. Узбекистон ёзувчилар уюшмасиниң фарҳий аъзоси бир йўлда олиди.

51. Узбекистон ёзувчилар уюшмасиниң фарҳий аъзоси бир йўлда олиди.

52. Узбекистон ёзувчилар уюшмасиниң фарҳий аъзоси бир йўлда олиди.

53. Узбекистон ёзувчилар уюшмасиниң фарҳий аъзоси бир йўлда олиди.

54. Узбекистон ёзувчилар уюшмасиниң фарҳий аъзоси бир йўлда олиди.

55. Узбекистон ёзувчилар уюшмасиниң фарҳий аъзоси бир йўлда олиди.

56. Узбекистон ёзувчилар уюшмасиниң фарҳий аъзоси бир йўлда олиди.

57. Узбекистон ёзувчилар уюшмасиниң фарҳий аъзоси бир йўлда олиди.

58. Узбекистон ёзувчилар уюшмасиниң фарҳий аъзоси бир йўлда олиди.

59. Узбекистон ёзувчилар уюшмасиниң фарҳий аъзоси бир йўлда олиди.

60. Узбекистон ёзувчилар уюшмасиниң фарҳий аъзоси бир йўлда олиди.

61. Узбекистон ёзувчилар уюшмасиниң фарҳий аъзоси бир йўлда олиди.

62. Узбекистон ёзувчилар уюшмасиниң фарҳий аъзоси бир йўлда олиди.

